

Opbrengsten Groepsgesprekken

7 September 2021

Onderzoek WODC-bijdrage Nationale Drug Monitor, EMCDDA-workbooks en EDR-tabellen 2021

Disclaimer: de in deze notitie gepresenteerde beschouwingen en opinies zijn van de inhoudelijk experts en vertegenwoordigen niet noodzakelijkerwijs de opvattingen van de organisatie waar zij werkzaam zijn.

Inleidend

Binnen het onderzoek ten behoeve van het updaten van de informatie in de WODC-bijdrage aan de Nationale Drug Monitor, de EMCDDA-workbooks en de EDR-tabellen zijn twee groepsgesprekken georganiseerd. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). In de twee groepsgesprekken zijn de cijfermatige ontwikkelingen uit de Nationale Drug Monitor (NDM), EMCDDA-workbooks en EDR-tabellen voorgelegd aan inhoudelijk deskundigen van verschillende organisaties en enkele wetenschappers. Gezamenlijk is de context van de gesignaleerde ontwikkelingen verkend en zijn mogelijke verklaringen besproken om de ontwikkelingen te duiden. Daarbij is geprobeerd onderscheid te maken tussen autonome trends en invloeden van de coronacrisis.

Groepsgesprek 1

Ontwikkelingen in illegale handel, productie en bezit (NDM) & ontwikkelingen in drugsgerelateerde criminaliteit (EMCDDA)

Aanwezige organisaties: Openbaar Ministerie (OM), Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD), Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), Trimbos Instituut (TI) en een wetenschapper van de Universiteit Tilburg (UT).

A. Opsporingsonderzoeken door het Openbaar Ministerie

Cijfermatige ontwikkeling: Sinds 2015 neemt het aantal strafrechtelijke onderzoeken door het OM naar georganiseerde drugscriminaliteit toe. Het gaat daarbij om onderzoeken naar grootschalige hennep-teelt, cocaïne en heroïne en synthetische drugs. Vooral het aantal onderzoeken naar synthetische drugs stijgt de afgelopen twee jaar (bron: Openbaar Ministerie. (2021). Jaarbericht 2020. Den Haag: Openbaar Ministerie).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- OM: Enerzijds wordt de stijging mogelijk veroorzaakt door prioritering van onderzoeken (waar focussen we ons op m.b.t. onderzoeken) en anderzijds is de registratie van onderzoeken met de tijd verbeterd.
- UT: Het aantal onderzoeken is mogelijk mede door het kraken van diensten als EncroChat gestegen; die kraken hebben veel informatie opgeleverd over productie van en handel in synthetische drugs en hebben geleid tot opsporing van labs.

Cijfermatige ontwikkeling: Het aantal personen dat is veroordeeld tot een vrijheidsstraf, voortkomend uit de onderzoeken naar handel en/of productie in drugs van het OM, is in 2020 voor het eerst sinds 2015 gedaald (bron: Openbaar Ministerie. (2021). Jaarbericht 2020. Den Haag: Openbaar Ministerie).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- OM: Niet ieder onderzoek resulteert in een strafrechtelijke interventie. Het huidige beleid legt ook meer nadruk op alternatieve afdoeningen, zoals een financiële of bestuurlijke afdoening in plaats van een strafrechtelijke afdoening.
- OM: Een mogelijke verklaring voor deze ontwikkeling is te vinden in de maatregelen in het kader van bestrijding van COVID-19. Tussen 17-03-2020 en 11-05-2020 hebben vanwege de coronacrisis geen

rechtszittingen plaatsvonden. Daarna is dit weer langzaam opgestart (gezien de verminderde capaciteit). Daarbij hebben meer complexe zaken prioriteit gekregen boven minder grote zaken.

- WODC: Minder veroordelingen voor Opiumwetdelicten is gezien vanaf 2010 ruwweg in lijn met een bredere trend in het totaal van veroordelingen voor alle typen delicten.
- UT: Het aantal aangepakte criminele samenwerkingsverbanden stijgt al langer. Dit zien we echter niet terug in het aantal veroordelingen. Mogelijk worden meer alternatieve interventies ingezet.
- FIOD: In opsporingsonderzoeken van de politie en FIOD naar bijvoorbeeld de productie van synthetische drugs zien we dat in de praktijk soms bewust wordt gekozen om een interventie te plegen waarbij geen mensen worden aangehouden, waardoor ook een veroordeling uitblijft.

B. Door de douane in beslag genomen drugs

Cijfermatige ontwikkeling: In 2020 is meer cocaïne, ecstasy/MDMA, amfetamine, hasjesj en qat onderschept dan in voorgaande jaren. Het aantal onderschepte kilo's heroïne en methamfetamine was vorig jaar juist kleiner (bron: Douane (2021). Jaaroverzicht Douane 01; Kerncijfers).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- FIOD: In het verleden, voor zover ons bekend, zagen we weinig heroïne en methamfetamine productie in Nederland. Vanaf 2017 hebben we in Nederland echter wel diverse laboratoria aangetroffen waar morfine werd omgezet in heroïne. Ook is de productie van methamfetamine de laatste jaren flink toegenomen. Zowel in aantal als productiecapaciteit en professionaliteit. Het trieste hoogtepunt was 2020, toen er 32 productielocaties van methamfetamine werden aangetroffen. In 2019 waren het er 9, in 2018: 7, in 2017: 5 (bron ERISSP-cijfers, CSD). Mogelijk dragen de gekraakte berichten van bijvoorbeeld EncroChat ook bij aan de ontwikkelingen rondom in beslag genomen heroïne en methamfetamine. De omvang van in beslag genomen cocaïne zien we al jaren stijgen.
- WODC: Deze trends zijn afhankelijk van de gebruikte databronnen. Deze ontwikkeling is enkel gebaseerd op data van de douane en verdient te worden aangevuld; heeft bijvoorbeeld de FIOD andere gegevens? Zie ook de landelijke drugsinbeslagname overzichten van de politie en de Trimbos/WODC 'Seizures of drugs in the Netherlands Live Database'.
- OM: Mogelijk zijn deze trends ook afhankelijk van verschillen in registratie per organisatie, bijvoorbeeld wanneer methamfetamine is ingevoerd en vervolgens wordt ontdekt, geldt dat misschien niet als invoer omdat het al binnen is. Een andere organisatie neemt de partij dan in beslag waardoor het in andere registratiesystemen (dan die van de Douane) wordt verwerkt.
- Gedeelde conclusie: De coronamaatregelen hebben waarschijnlijk geen invloed gehad op de gesignaleerde ontwikkelingen van inbeslagnames.

C. Drugsdumping

Cijfermatige ontwikkeling: Na meerdere jaren waarin het aantal aangetroffen dumplocaties van (synthetische) drugsafval sterk toenam, zijn in 2019 en 2020 door de politie minder dumplocaties aangetroffen. Daar staat tegenover dat in 2019 en 2020 meer productie- en opslagplaatsen voor synthetische drugs zijn ontmanteld dan de jaren ervoor (bron: Nationale Politie. (2021). ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020. Den Haag: Cluster Synthetische Drugs).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- TI: Berichten in de media wekken de indruk dat ook gebruik wordt gemaakt van andere, meer verholene manieren om drugsafval te dumpen, bijvoorbeeld via het riool of in de natuur.
- TU: We weten niet waarom het aantal aangetroffen dumplocaties recent is gedaald: de ontwikkelingen kunnen we niet duiden, omdat de achtergrond (van productie en handel) onbekend is. Naast genoemde mogelijke verklaring zijn er signalen van andere trends, zoals afval in het lab laten staan en dan het pand verlaten. Of gierputten bij boerderijen met drugsafval vullen. Het is onbekend of dergelijke scenario's door de politie ook als dumplocatie worden aangemerkt en geregistreerd.
- TI: Het is ook denkbaar dat labs snel opgetuigd worden, er wordt geproduceerd, het afval wordt achtergelaten op de productielocatie en ze ergens anders een nieuwe productieplaats starten.
- FIOD: Het aantal drugsdumping fluctueert, dus er is voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de ontwikkelingen. In 2019 en 2020 zagen we een afname van het aantal dumping, eerste halfjaar 2021 zien we echter weer een toename van het aantal dumping (bron: Nationale Politie. (2021). ERISSP Landelijk overzicht Synthetische Drugs 2020. Den Haag: Cluster Synthetische Drugs). Dumplocaties worden voor zover bekend niet altijd geregistreerd. Bijvoorbeeld de situatie dat een

boswachter in het bos een dumpplekken aantreft: wordt dit ook opgenomen in deze aantallen? Door de gekraakte berichten van EncroChat zijn er mogelijk meer productielocaties gevonden.

D. Instroom Opiumwetdelicten bij het OM

Cijfermatige ontwikkeling: In 2020 is de omvang van de totale instroom van Opiumwetzaken bij het OM gedaald, ten opzichte van de voorgaande jaren (vooral door een daling van softdrugsdelicten) (bron: Registraties OMDATA/RACmin).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- OM: De verklaring hiervoor is mogelijk te vinden in de coronacrisis. Het is denkbaar dat door handhaving van de coronamaatregelen de politie minder capaciteit had voor de aanpak van Opiumwetdelicten én minder prioriteit heeft gegeven aan softdrugsdelicten. Dat resulteert dan een lagere instroom van Opiumwetzaken bij het OM.

Cijfermatige ontwikkeling: Het aandeel harddrugsdelicten is de afgelopen vijf jaar gestegen tot meer dan de helft van de instroom van Opiumwetzaken bij het OM. Het aandeel softdrugsdelicten is in die periode juist gedaald van ruim de helft naar ruim veertig procent (bron: Registraties OMDATA/RACmin).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- FIOD: De coronacrisis heeft waarschijnlijk geen invloed gehad op de productie van synthetische drugs vanwege het verdienmodel van bijvoorbeeld methamfetamine: de marktprijzen hiervoor zijn soms bijna het tienvoudige vergeleken met bijvoorbeeld amfetamine. Er zijn praktijkvoorbeelden waarbij mensen die eerst in de kweek en handel van softdrugs zaten, relatief gemakkelijk overstappen naar productie en handel van harddrugs. Het draait om geld verdienen, ongeacht het product.
- OM: Het aandeel softdrugsdelicten is mogelijk gedaald omdat kennisname van deze delicten niet door aangiften wordt gedreven; het zijn zogenaemde 'haaldelicten', omdat de handhaving het moet aantreffen. Door de coronacrisis was de capaciteit hiervoor bij de politie mogelijk beperkt waardoor minder softdrugsdelicten zijn opgespoord. Dat vertaalt zich door naar de instroom van deze delicten bij het OM.

Cijfermatige ontwikkeling: Voor zowel harddrugsdelicten, softdrugsdelicten als gecombineerde hard- en softdrugsdelicten is vooral het aandeel delicten rondom invoer, uitvoer, vervoer en handel van drugs gestegen (ten opzichte van delicten die betrekking hebben op vervaardigen en bezit van drugs (bron: Registraties OMDATA/RACmin).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- OM: De handhaving op hennep heeft mogelijk minder prioriteit gekregen waardoor misschien ook minder op het bezit ervan is gehandhaafd, dit kan de samenstelling van deze categorieën delicten beïnvloeden.
- OM: Misschien zijn ook minder mensen op bezit betrapt tijdens de coronacrisis, omdat mensen minder buiten waren en er minder evenementen zoals festivals zijn geweest.
- TU: Het aandeel delicten rondom invoer, uitvoer, vervoer en handel is mogelijk gestegen, omdat minder prioriteit gegeven is aan de aanpak van wietteelt en omdat cocaïnehandel lijkt toegenomen.
- FIOD: De productie van synthetische drugs blijft onverminderd hoog in Nederland. De geproduceerde drugs is zeker niet allemaal voor de Nederlandse gebruikersmarkt. Het grootste gedeelte wordt geëxporteerd naar het buitenland. De drie categorieën zijn communicerende vaten.
- WODC: Daarbij komt dat vervaardigen van drugs mogelijk lastiger is te bewijzen dan handel, mede omdat verdachten moeilijker daarop vast te pinnen zijn; hierdoor wordt het minder snel een vervaardigingszaak.

E. Afdoening door de rechter in Opiumwetzaken

Cijfermatige ontwikkeling: In 2020 is het aantal afdoeningen van Opiumwetzaken door de rechter (in eerste aanleg) flink gedaald ten opzichte van 2019. Dit geldt vooral voor softdrugszaken (bron: OMDATA/RACmin).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- OM: Hier kunnen de coronamaatregelen waarschijnlijk ook de ontwikkeling verklaren: de rechtpraak heeft besloten om zittingen met een strafrechter vanaf 17-03-2020 tot 11-05-2020 vanwege de coronacrisis niet te laten plaatsvinden. De werkvoorraad die nog weggewerkt moet worden ver-

klaart de lagere uitstroom in 2020. Daarnaast is er tijdelijk beleid van het OM om relatief eenvoudige strafzaken (zoals softdrugszaken) zoveel als mogelijk af te doen met een strafbeschikking. Dat heeft zittingscapaciteit gespaard om werkvoorraad weg te werken en de zaken te behandelen, die niet voor een strafbeschikking in aanmerking komen. Ondanks dat, is toch nog een deel van de zaken in voorraad gebleven.

F. Overige ontwikkelingen afgelopen vijf jaar

Cijfermatige ontwikkeling: Hebben de afgelopen vijf jaar beleidsmatige of organisatorisch ontwikkelingen voorgedaan binnen de strafrechtketen, die mogelijke van invloed zijn op de opsporing van drugs-criminaliteit?

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- Algemeen: Door de coronacrisis zijn prioriteiten bij de politie mogelijk verschoven. Er is bijvoorbeeld veel politiecapaciteit ingezet voor handhaving van de coronamaatregelen. Dat gaat logischerwijs ten koste van capaciteit voor de aanpak van andere delicten, zoals hennepsteelt.
- FIOD: Er is recent een wetvoorstel ingediend en aangenomen om de aanpak van ondermijnende criminaliteit te versterken. Als onderdeel daarvan zal in de nabije toekomst de precursorenwetgeving worden aangevuld met nieuwe verboden precursoren. Op dit moment is de precieze meerwaarde van deze wetgeving nog moeilijk in te schatten. Deze nieuwe wetgeving heeft nog geen invloed op cijfers over het jaar 2020.
- TU: De beleidsmatige veranderingen van de aanpak van drugscriminaliteit zijn beschreven in het pas verschenen rapport 'Aanpak georganiseerde drugscriminaliteit'. Dat rapport bestrijkt de afgelopen 25 jaar, tot eind 2019/begin 2020. Daarnaast loopt het Breed Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit, 'Botoc'. Er zijn ook signalen dat postpakketten belangrijker zijn geworden in de drugshandel en die postzendingen lijken weinig onderschept te worden.

Groepsgesprek 2

Ontwikkelingen in criminaliteit en overlast door alcohol- en drugsgebruikers (NDM) & ontwikkelingen in middelengebruik in detentie (EMCDDA)

Aanwezige organisaties: Verslavingsreclassering (SVG), Dient Justitiële Inrichtingen (DJI), CBR en een wetenschapper van Avans Hogeschool (AH).

A. Alcohol- en druggerelateerde overlast

Cijfermatige ontwikkeling: Bij de politie werden in 2020 meer overlastincidenten door alcohol en drugs geregistreerd dan in 2019. Dit aantal stijgt sinds 2012 (bron: Registraties politie.nl).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- SVG: Deze stijgende trend komt misschien door veranderingen in prioriteiten voor de handhaving? Je hoort bijvoorbeeld praktijkvoorbeelden dat in bepaalde wijken in grote steden de focus ligt op aanpak van deze problematiek. Dat wil niet zeggen dat de problematiek is toegenomen, maar dat deze incidenten meer aandacht krijgen vanuit bijvoorbeeld de plaatselijke politie.
- AH: Een stijgende trend over meerdere jaren kan niet worden toeschrijven aan verschuivende prioriteiten in de handhaving. Het zal eerder met registratie te maken hebben maar dat vereist meer onderzoek, het zou bijvoorbeeld ook aan een bevolkingstoename toegeschreven kunnen worden. Er zijn twee noemenswaardige ontwikkelingen in de coronacrisis, die de ontwikkeling zouden kunnen beïnvloeden: 1) er was minder gelegenheid om buitenshuis alcohol en drugs te gebruiken waardoor minder overlast kan ontstaan en 2) de momenten waarvan we weten dat wordt gebruikt, werden beperkt door de coronamaatregelen zoals de avondklok en sluiting van de horeca. Als er toch werd gebruikt, werd er waarschijnlijk ook vaker tegen opgetreden.
- AH: Onderzoek met observaties van schoolklassen laten zien dat acceptatie rondom drugsgebruik groter wordt en dat alcoholgebruik afneemt. Drugsgebruik op festivals wordt steeds meer als normaal beschouwd. We hebben signalen dat de georganiseerde misdaad tijdens de coronacrisis illegale feesten organiseerde om afzetmogelijkheden voor drugs (vooral ecstasy) te creëren.

- SVG: Wij zien inderdaad ook dat de moraal rondom drugsgebruik verandert. Onder studenten en jongvolwassenen wordt pillengebruik en gebruik van cocaïne bijna als normaal gezien. Maar dit zijn niet degenen die direct zichtbaar overlast geven. Het is een andere groep gebruikers die overlast veroorzaken.
- DJI: Deze ontwikkeling van geregistreerde overlastincidenten is ook afhankelijk van hoe de politie de voorvallen registreert: incidenten of overlast? Daarnaast zien we dat tijdens de coronacrisis een groot aantal mensen is teruggevallen in hun verslaving. Dit blijkt ook uit online onderzoek uit Engeland. In Nederland konden zelfhulpgroepen bijvoorbeeld niet fysiek plaatsvinden waardoor de begeleiding online en individueel plaatsvond. Daardoor was er minder onderlinge verbinding en lijkt de begeleiding minder effectief geweest te zijn.
- SVG: De fysieke contactmomenten tussen de reclassering en cliënten zijn tijdens de coronacrisis sterk verminderd, maar we kunnen niet met zekerheid zeggen dat dit heeft gezorgd voor meer overlast. Een bepaalde groep cliënten werd bijvoorbeeld juist beter bereikbaar, zoals jongeren, omdat contact online en bellen voor hen laagdrempeliger was.
- DJI: Mogelijk is de toegang tot medicatie voor sommigen tijdens de coronacrisis beperkt geweest, waardoor mensen zijn teruggevallen in gebruik. Dat zou overlast van alcohol en drugs vergroot kunnen hebben.
- CBR: Medio 2017 is de Wet middelenonderzoek bij geweldplegers in werking getreden. Daarmee hebben opsporingsinstanties meer handvatten gekregen om drugsgebruik te signaleren/vast te stellen. De toename van geregistreerde incidenten door alcohol en drugs zou een registratie-effect kunnen zijn, als gevolg van deze wet: niet een toename van aard en omvang van de incidenten, maar het gevolg van meer capaciteit/betere registraties.

Cijfermatige ontwikkeling: De stijging van het aantal geregistreerde overlast-incidenten door alcohol en drugs (per 10.000 inwoners) vond vooral plaats in de provincies Noord-Brabant, Zuid-Holland, Utrecht en Overijssel (bron: Registraties politie.nl).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- AH: In het algemeen zien we dat de moraal over drugsgebruik losser wordt; het is meer normaal. Een mogelijke verklaring voor de toename in Noord-Brabant en Overijssel is dat we de indruk hebben dat daar de coronacrisis wat meer (dan in andere delen van het land) impact heeft gehad op het strijdgevoel van inwoners. Het lijkt in die regio's gebruikelijk om gezamenlijk te gebruiken en ook in coronatijd gezamenlijk regels te overtreden.
- DJI: We hebben signalen dat tijdens de coronacrisis in deze provincies schuren in weilanden als samenkomstplek werden gebruikt. Daar werd dan gedronken en gebruikt.

B. Rijden onder invloed

Cijfermatige ontwikkeling: Op landelijk niveau is het aandeel bestuurders met een te hoog alcoholconcentratie in het bloed sterk toegenomen: van 1,4 procent in 2017 naar 2,3 procent in 2019. Mannelijke bestuurders reden vaker dan vrouwelijke bestuurders met te veel alcohol op, maar de verschillen zijn kleiner geworden in de periode 2002-2019 (bron: I&O Research (2021) Rijden onder invloed in Nederland in 2006-2019. Den Haag: Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

CBR: Er is gekeken of de stijging in dit onderzoek verklaard kon worden door eventuele aanpassingen in de onderzoeksopzet. Dat bleek niet het geval.

Cijfermatige ontwikkeling: In 2020 is het aantal onderzoeken van het CBR naar de rijgeschiktheid van personen wegens mogelijk problematisch drugsgebruik (net als in voorgaande jaren) gestegen. Tegelijkertijd is in 2020 het aantal mededelingen dat het CBR van de politie ontving, die aanleiding vormen voor deze onderzoeken, vergelijkbaar met 2019 (bron: Registraties CBR).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- CBR: De relatieve stijging van het aantal 'geschiktheidsonderzoeken drugs' van het CBR loopt in de afgelopen jaren gelijk op met de relatieve stijging van het aantal bloedonderzoeken dat de politie bij het NFI heeft aangevraagd. Deze aantallen zijn de afgelopen jaren gestegen doordat de politie betere handhavingsmiddelen heeft (introductie speekseltester per 1 juli 2017). CBR heeft in 2020 meer onderzoeken gekregen, maar minder gevallen voor alcoholovertreders. Dit is mogelijk veroorzaakt

door de coronamaatregelen, zoals de avondklok in combinatie met de sluiting van horecagelegenheden, waardoor mogelijk minder mensen met alcohol op onderweg waren.

- CBR: In het verleden dachten we dat het merendeel van de politiemedelingen die we binnen kregen afkomstig was van fuikcontroles, maar fuikcontroles dragen bij aan slechts een klein gedeelte van alle mededelingen. De meeste mededelingen zijn naar aanleiding van opvallend rijgedrag (zodanig hoog promillage dat je niet kan functioneren) of betrokkenheid bij een ongeval. Het aantal zware overtreders is daardoor beperkt afhankelijk van fuikcontroles. Opvallend rijgedrag is tijdens de coronacrisis misschien nog wel zichtbaarder geweest doordat de wegen relatief leeg waren.
- CBR: Een systematische registratie van drugsgebruik bij ongevallen bestaat niet in Nederland. Voor meer informatie over drugsgebruik bij ongevallen zou je naar andere landen moeten kijken. Daar zag je dat door de jaren heen het aandeel ongevallen als gevolg van drugsgebruik is gestegen en in sommige landen zelfs groter is geworden dan het aandeel ongevallen als gevolg van alcohol.
- SVG: We hebben signalen van de politie dat er een toenemend probleem is met lachgas in het verkeer, maar tegen lachgas kan de handhaving moeilijk optreden, omdat het snel uit het bloed verdwijnt. Daardoor is het lastig om bewijs te voeren.

C. Activiteiten van de (verslavings)reclassering

Cijfermatige ontwikkeling: Tijdens de coronacrisis (2020) zijn het aantal adviezen, toezichten, werkstraffen en gedragsinterventies gedaald ten opzichte van voorgaande jaren (bron: Registraties reclassering).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- SVG: Tijdens de coronacrisis zijn er minder zittingen van de rechtbanken geweest. Omdat de reclassering grotendeels in opdracht van het OM en de Rechtspraak werkt, was de instroom van de reclassering ook lager.
- SVG: Werkstraffen konden vier maanden door de lockdown, dus de eerste maanden van de coronacrisis, niet worden uitgevoerd. Er is vervolgens een spoedwet gemaakt om ervoor te zorgen dat werkstraffen toch konden worden uitgevoerd. De termijn om werkstraffen te kunnen uitvoeren werd hiermee met een jaar verlengd.
- SVG: Mensen die wel onder toezicht stonden werden voornamelijk digitaal begeleid. Voor een kleine groep zijn uitzonderingen gemaakt; voornamelijk voor uitvoering van interventies gericht op verslaving en gedragsverandering.
- SVG: Het aanmeten van enkelbanden (elektronisch toezicht) leverde praktische problemen op tijdens de coronacrisis. De enkelbanden moeten persoonlijk worden aangemeten en dan kwam je binnen 1,5 meter afstand van elkaar. Uiteindelijk is besloten dat de enkelbanden wel aangemeten zouden worden. We verwachten wel dat er terughoudendheid is geweest om enkelbanden op te leggen vanwege de coronamaatregelen.

D. Verslavingsproblematiek onder gedetineerden

Cijfermatige ontwikkeling: In 2019 en 2020 speelde bij ongeveer een derde van de gedetineerden verslaving gerelateerde problematiek. Dat is een stijging ten opzichte van de drie jaar daarvoor toen het ongeveer een kwart van de gedetineerden betrof (bron: DJI (2021). Infographic forensische zorg).

Context en duiding van de gesignaleerde ontwikkeling:

- DJI en SVG: Het percentage van verslavingsproblematiek is in de praktijk hoger (60-80% van de gedetineerden). De verschillen in percentages zijn mogelijk mede veroorzaakt door definitieverschillen. Wanneer spreek je van een verslaving en welke vormen van verslaving reken je dan mee? Alleen alcohol en drugs of ook medicatie? Daarnaast worden procesverslavingen, zoals gokken, seks en eten vaak ook niet meegenomen in de cijfers. Cijfers van DJI vermelden dat vijftig procent van de gehele gevangenispopulatie een verslaving heeft.
- DJI: Onze ervaring is dat alcoholverslavingen nauwelijks binnen detentie spelen. Als er buiten detentie een alcoholverslaving was, maakt dat tijdens detentie vaak plaats voor een verslaving aan drugs of medicatie.
- DJI: Mogelijk hebben veranderingen in de controle en handhaving van gebruik in detentie de registraties over 2020 beïnvloed. Bij ISD'ers speelt veel verslavingsproblematiek en tijdens de coronacrisis was er bij hen geen wekelijkse urinecontrole (zoals normaal) maar maandelijks. In reguliere detentieregimes heb je eens per zes tot acht weken kans op gecontroleerd te worden op drugsgebruik. Dat is tijdens de coronacrisis niet veranderd.

- DJI en SVG: We zien een verschuiving naar gebruik van synthetische drugs, die moeilijker in urine te detecteren zijn.
- SVG: De toeleiding naar zorg in detentie kan de komende jaren verbeteren door o.a. wijzigingen in de indicatiestelling. Dit geldt vooral voor zorg binnen/tijdens detentie. Hulp bij verslaving vindt echter alleen plaats bij een hulpvraag van de gedetineerde zelf: maar ontkennen dat je ziek bent en hulp nodig hebt is vaak een kenmerk van verslaving. Daardoor wordt er nog geen optimaal gebruikge maakt van de mogelijkheden. Hiervoor zou het van belang zijn dat meer directe begeleiding/reclassering binnen detentie zou kunnen worden gegeven.
- SVG: Buiten detentie zijn veel meer verslavingsinterventies beschikbaar dan binnen detentie. Het justitiële aanbod is nog te klein en bij de interventies die er zijn blijkt de zorg in de praktijk vaak lastig te organiseren. Bijvoorbeeld door korte straffen, weinig geschikte ruimtes etc. Daardoor blijft een deel van de verslavingsproblematiek mogelijk buiten de registraties.